

שאו זמרה ותוף בשמחת סוכות

היום אמרנו 'שיר של יום' של יום חמישי: [תהילים פא] למנצח על הגתית לאסף: הרנינו לאלהים עוזנו: הריעו לאלהי יעקב: ואי' בגמ' מס' ר"ה שזהו השיר של ראש השנה. שאו זמרה ותנו תוף כנור נעים עם נבל: תקעו בחדש שופר בבס' ליום חגנו: כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב. ובהמשך מדבר עוד מראש השנה 'עדות ביהוסף שמו', שיוסף הצדיק יצא בר"ה מבית האסורים, וכן בני ישראל יצאו בר"ה משעבוד מצרים, 'כפיו מדוד תעבורנה'. וא"כ צריך להבין מדוע פתח אסף ב'זמרה תוף כנור נעים עם נבל'.

וכתב הג"מ רבי שמשון רפאל זי"ע שהפסוק מדבר משמחת בית השואבה דחג הסוכות. שבו מרוממים את הקול בשיר נעים ונבלים וכנורות וכל כלי שיר, ובירושלמי כתוב שהיו גם תופים בשמחת ימי הסוכות. ואע"פ שבגמ' ר"ה מבואר 'בבס' ליום חגנו' על ראש השנה, זהו רק ע"פ דרש, כי ע"פ פשט בכל מקום שכתוב סתם 'חג' היינו חג הסוכות. וזש"כ 'בבס' ליום חגנו' שביום ר"ה שהלבנה מתכסית בו, בזה היום קובעים אימתי יהיה חג הסוכות. ובו תוקעים בשופר.

שופר בבס' ליום חגיגו דסוכות

אנו מסתכלים על מועדי חודש תשרי ואין אנו יודעים היכן היא הנקודה הגבוהה ביותר, ר"ה הוא היום הגדול ביותר, ויה"כ הוא יום הגדול ביותר, שמיני הוא יום הגדול ביותר, מיהו באמת הגדול ביותר? מסתמא בכל עת שעומדים בו הוא המרכז הכי גדול. אבל מן החת"ס זי"ע מבאר שר"ה ויה"כ הם הכנה לחג הסוכות. כי התכלית הוא שיהודי יזמר וישורר שירה לפני ה'. זהו תכלית הבריאה, כמבואר ברמב"ן סוף פ' בא שידור הנבראים למי שבראם.

אלא שבתחילה הרגשנו שחסר לנו מטהרת הנפש, לכן הוכרחנו להקדים לשוב בתשובה ולהתוודות, אך העיקר הוא ההלל, וכתב החת"ס שזה ההלל שאומרים בחג הסוכות הוא בעצם השלמה על ההלל שהיה צריך לומר בראש השנה ויה"כ. כאשר הקשו המלאכים מפני מה אין ישראל אומרים שירה בר"ה ויה"כ, אף שאמרו להם תירוצ, אין זה אלא דיחוי, נדחה הלל לחג הסוכות.

וזה שאמר אסף 'הרנינו לאלקי יעקב', היא בשורה על חג הסוכות. ואפילו בביהמ"ק היו משוררים בר"ה שיר מיוחד בקול שופר כהזכרה שהנה עוד ב' שבועיים יבא חג הסוכות וישמחו בשמחת בית השואבה שהוא עיקר התכלית. כי השמחה שהיתה בחג הסוכות בביהמ"ק, הוא העיקר, לשם כך, קבעו ביום הכס' באיזה יום יחול יום חגנו הבעל"ט.

וכן אי' בגמ' שעל קביעת ר"ח תשרי מחללין שבת 'מפני תקנת המועדות', היינו שחג הסוכות יהיה כראוי וכנכון. והרי שבראש השנה כבר מבשרים בשורה טובה שהנה יבא חג הסוכות.

ואזבחה בסוכות זבחי תרועה

וכתב החת"ס בדרשות דף שס"ט עה"פ 'ואזבחה באהלו זבחי תרועה, אשירה ואזמרה להשם' [במזמור לדוד ה' אורי שאומרים בימים האלה] וצ"ע שהרי 'תרועה' הוא ראש השנה, וכי ביום ר"ה אנו משוררים ומזמרים לה? והרי ספרי חיים וספרי מ' פתוחים, איך אפשר לשורר? וביאר החת"ס שהפסוק מדבר על חג הסוכות, או אנו משוררים ומזמרים לה, ובכך אנו משלימים את ההלל ואת הזבחי תרועה' שבעצם היה צריך להביא בר"ה כהודאה לה' על הבריאה ביום זה, כל אלו הזבחים של חג הסוכות הם השלמה על ר"ה.

וזש"כ 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש', כל הבקשות שלי בר"ה ויה"כ היה בקשה אחת שבבוא חג הסוכות אזכה ל'שבתי בבית ה', כי יצפנני בסוכה'. וכן מפורש במדרש 'תקעו בחודש שופר בבס' ליום חגנו

– בחודש שיש בו חג הסוכות. הרי שהמדרש מפרש 'חגנו' על סוכות, זהו פשוטו של מקרא שמבשרים ביום הכסה שהנה הנה יבא יום חגנו.

הרי שהאזכור של הפחד דר"ה אינו המדרגה הגבוהה ביותר בעבודת ה', כי התכלית הוא לזמר בתוף וכנוה. וכן ביאר בחומש הנצי"ב.

הללוהו בתקע שופר ובנבל וכינור

ויש להביא ראיה גדולה ליסוד זה מדברי הבית יוסף באו"ח סי' תק"ב בשם שבלי הלקט ע"פ מש"כ בתהלים קנ"ב פעמים 'הללוהו', ולמדו משם אסמכתא לומר הלל י"ב פעמים בי"ב ר"ח, ולכן כופלין ב"פ כל הנשמה תהלל י"ה, סמך לחודש העיבור, הלל י"ג בר"ח הי"ג בשנת העיבור.

וכתב ה"יטב לב' זי"ע בשם זקנו ה'שמח משה' זי"ע שהללויה השישי הוא 'הללוהו בתקע שופר', ללמד שבחודש אלול תוקעין בשופר. והשביעי שהוא כנגד תשרי הוא 'הללוהו בנבל וכנור', ופלא גדול הוא, כי לכאורה היה 'בתקע שופר' שייך יותר לחודש תשרי שתוקעין בו בקול שופר? איך הדביקוהו לחודש אלול שהוא רק מנהג לתקוע בו בשופר? אלא כאמור שעיקר חודש תשרי הוא שמחת חג הסוכות. ומה שתוקעין בר"ה הוא רק בשורה שהנה הנה יבואו הנבלים והכנורות בשמחת בית השואבה בחג הסוכות. וכן אמר הכתוב 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו', תבשרו לישראל בקול שופר בר"ה, על שמחת הסוכות הבעל"ט, ונמצא שהשופר הוא רק מבשר על שמחת הסוכות, או מכין ומנקה את הנפש כדי שנהיה ראויים לכך.

שמחת החסידים בעלי תשובה

שהרי בשמחת בית השואבה היו משוררים שני נוסחאות, בעלי תשובה משוררים 'אשרי זקנתנו שכיפרה על ילדותנו', והצדיקים משוררים 'אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנתנו'. ולכן מקדימין לתקוע בשופר ולשוב בתשובה בר"ה ויו"ה כ"ב, כדי שנוכל לשורר בבעלי תשובה בשמחת בית השואבה. והרי שר"ה ויו"ה הם הכנה ליו"ט סוכות. ככתוב 'תקעו בחודש שופר, בכסה, ליום חגנו'.

לשון חז"ל בשמחת בית השואבה הוא 'חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין', וביאר רבינו חננאל דבר נפלא, כי 'חסידים' היינו בעלי התשובה. אנו חושבים ש'החסיד' הוא מדרגה יותר מצדיק פשוט, כי מדת החסידות הוא לעשות יותר ממה שצריך, אבל רבינו חננאל אומר שהחסידים הם בעלי תשובה.

ובספר תהילים מצאנו שדוד המלך מחשב עצמו כבעל תשובה, ולא קרא לעצמו בשם צדיק. אך זאת הוא כן אומר על עצמו 'שמרה נפשי כי חסיד אני', כדעת רבינו חננאל שחסיד היינו בעל תשובה.

וכן כתבו הראשונים שהטעם שבעל תשובה נקרא חסיד, כי הוא עושה לפניו משורת הדין, כיון שהיה בעל תשובה במקום רחוק תחילה, ואח"כ נתקרב, לכן הוא צריך לעשות דברים לפניו משורת הדין. כ"כ הרמב"ם שבבדי לבא למקום האמצעי צריך תחילה ללכת לצד השני לגמרי כדי לבא לדרך הישר. אבל בכלליות עבודת ה', כשאדם עושה דבר קיצוני אומרים לו שזה 'יוהרא', לא נותנים לאדם לצאת מהגדר לעשות 'פרומקייטן'. רק בעל תשובה שמוסיף מדת חסידות יש לו תירוץ, כי הוא מחויב להוסיף, כמאמרם ז"ל 'היה רגיל ללמוד דף אחד, ילמד שני דפים'. כך בכל ענין, אם ח"ו לא הניח תפילין עשרה שנים, אם יניח אח"כ גם תפילין דרבינו תם מלבד תפילין דרש"י, אין זה יוהרא, כי הוא מחויב להשלים מה שהחסי. וכן בכל מדת חסידות יש לאדם תירוץ לומר שהוא בעל תשובה.

ה"ז משובח דסוכות ווידי

וכן מבואר בגמ' שהיה מנהגו של רבי צדוק שהיה אוכל פחות מכשיעור חוץ לסוכה, רק רבן גמליאל נכדו של דוד המלך, הוא הקפיד לאכול בסוכה אפילו פחות מכשיעור. ומה נפלא הדבר שכן הלכה למעשה, כמ"ש הרמב"ם שהמקפיד אפילו שלא לשתות מים חוץ לסוכה, הרי זה משובח. ולא כתב שזה יוהרא וגאווה.

בגמ' מסופר על כמה תנאים שכן הקפידו כן וכמה תנאים שלא הקפידו, למה לא אמרו בזה 'לא כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול'? אלא שאנו במדרגת בעל תשובה, לכן מותר לנו להחמיר שלא לשתות מים חוץ לסוכה. כשאדם אומר שהוא נוהג כן משום שהוא בעל תשובה אין בזה משום יוהרא.

ברמב"ם מצאנו ג' פעמים לשון 'הרי זה משובח', המרבה לספר ביציאת מצרים בליל פסח הרי זה משובח, המחמיר שלא לשתות מים חוץ לסוכה הרי זה משובח. והמרבה בדברי וידוי הרי זה משובח. וע"פ האמור מובן כי 'הרי זה משובח' דלא לשתות חוץ לסוכה מקושר ל'הרי זה משובח' דריבוי הוידוי. אילו היית יודע כמה יש לי להתוודות, היית מבין מדוע אני מקפיד שלא לשתות מים חוץ לסוכה.

הצדיקים דמעיקרא והחסידיים בע"ת

זוהי תנועת החסידות, החסיד רץ לשוב בתשובה גם לאחר ששב בתשובה. וכ"כ באבודרהם בביאור התפילה בברכת 'על הצדיקים ועל החסידים', על הצדיקים דמעיקרא ועל החסידים היינו בעלי תשובה, ועל גרי הצדק וכו'. וגם עלינו ירחם ה' שנזכה להכלל בהם.

בחג הסוכות הוא הזמן היחיד שיהודי עומד ומשורר בשמחת בית השואבה על חטאיו, 'אשרי זקנתנו שכיפרה על ילדותנו'. הרי שיש כאן איזה דבר שיש לכפר עליו, אמנם אין מזכירין 'חטאנו' שאין אומרים תחנון בסוכות, מ"מ מזכיר ששנות הזקנה כיפרה על שנות הילדות, הרי שאנו עומדים במעגל של בעלי תשובה בחג הסוכות. אע"פ שבדרך כלל נאמר 'חציף עלי מאן דמפרסם חטאיה'. כאן בשמחת בית השואבה אנו עומדים במעגל בעלי התשובה בריש גלי.

שירת הבע"ת בבית השואבה - ג' נקודות

בדרך כלל התשובה איננה בת פרסום, כשם שהחטא היה בינו לבין קונו, כך התשובה היא בינו לבין קונו, רק בשמחת בית השואבה מתגלה ענין התשובה ואין מעלימין אותו, אדרבה הופכין אותו לניגון מתוק: 'אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא, ומי שחטא ישוב וימחל לו'. והוא לשון פלאי. כי ביה"כ אמרנו לשון הפוך, 'אוי לו למי שחטא, ומי שחטא ישוב וימחל לו', וכנוסח הוידוי דרבינו ניסים גאון, אוי לי ואוי לנפשי, אוי ואוי. משא"כ כאן בסוכות נהפך הנוסח ומתחיל ב'אשרי' ולא ב'אוי לו למי שחטא', כי עתה שזכינו לתשובה, יזכה בעל תשובה למדרגה מופלגת ד'על החסידים'. זה מה שנתגלה בשמחת בית השואבה. עשו שם 'קאפעליע' מהצדיקים ובעלי התשובה, הצדיקים נגנו 'קול ראשון', ובעלי התשובה 'קול שני', אשרי כזה ואשרי כזה.

הרמב"ם כתב שלא כל אחד היה יכול להשתתף בשמחת בית השואבה בבית המקדש, והקשה הג"מ רבי נתן גשטטנר צדוק"ל איך היה שם הסדר בפועל, מי עמד בשער ומי בדק מיהו צדיק ומיהו בעל תשובה ומי אינו? ותירץ שאף אחד לא 'הלך לרקוד' אלא שהריקוד היה נעשה מאליו, 'לבו נשא את רגליו'. כי שמחת בית השואבה גילה מכל אדם את הפנימיות שלו, בעצם לא ניתנה רשות לאף אחד לרקוד רשמית, אלא כל מי שהתרקד לו הנשמה הוא היה רוקד, זה רקד כמו צדיק וזה רקד כמו חסיד. 'ושאר העם' שעדיין לא זכו לתשובה, לא רקדו.

והנה ברש"י מס' סוכה מבואר שלא נקרא בשם 'חסיד' רק חסיד דמעיקרא, כלומר שלא חטא מעולם, וא"כ צ"ע מה ההבדל בין 'על הצדיקים' ל'על החסידים'? וכתב מרן החת"ס זי"ע שיש ראייה מפורשת מדברי הגמ' בב"ק דף קג שהבעל תשובה גם נקרא חסיד: 'ואי סלקא דעתך דמישתבע, חסיד מי מישתבע בשיקרא? וכי **תימא דמישתבע והדר הוי חסיד** והא כל היכא דאמרין מעשה בחסיד...'. וצ"ע לדברי רש"י במס' סוכה

דחסידי הוא רק חסיד מעיקרא, וראיה לדברי רבינו חננאל שהבעל תשובה הוא החסיד, וכפירוש האבודרהם בברכת על הצדיקים.

וכן משמע מלשון הגמ' במס' סוכה 'חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים' וזה כולל גם הצדיקים מעיקרא וגם בעלי התשובה. וכן הוא בירושלמי להדיא.

עולה קודמת לחטאת במוספי סוכות

אי' בגמ' זבחים דף צ: דאע"פ שאנו יודעים שבכל הקרבנות מקדימין חטאת לעולה, וכן נפסק ברמב"ם, ומש"כ בקרבן היולדת 'אחד לעולה ואחד לחטאת' כתב רש"י שלא הקדימו הכתוב אלא למקראה, אבל בפועל מקריבין תחילה חטאת לפני עולה. אמנם יש שני 'יוצא מן הכלל', בקרבנות שמביאים על חטא ע"ז כתוב בפרשת שלח שבתחילה מקריבין עולה ואח"כ חטאת, וכן במוספין דיו"ט סוכות, היום הקריבו פרים עשתי עשר, אילים שנים, וי"ד כבשים, ועוד שעיר אחד לחטאת. הרי שהחטאת בא לאחר העולות. השפת אמת זי"ע ותוס' רעק"א זי"ע במשניות כתבו דה"ה לגבי שאר הרגלים, אך הרש"ש והתוס' זי"ע והפני יהושע כתבו וכן מדויק ברמב"ם שזהו דין בחג הסוכות בלבד, בתחילה פרים אילים וכבשים ואח"כ שעיר חטאת. וכמבואר בגמ' דבקרבנות חג הסוכות כתוב 'כמשפט, כמשפט' ללמדנו שצריך להקריבן כסדר הכתוב.

וצריך להבין טעם לשינוי זה, רק בחג הסוכות מקדימין עולות לפני חטאת. ונזכיר בזה ביאור כללי וביאור פרטי. הגר"ח פלאג' זי"ע כתב בספרו 'לב חיים' המיוסד על סדר הקרבנות בביהמ"ק, שהטעם שבדרך כלל חטאת קודם לעולה, מבואר בגמ' זבחים ז [ומבוא ברש"י בחומש ויקרא ה, ח] 'והקריב את אשר לחטאת ראשונה – אמר רבי שמעון, חטאת קודמת לעולה למה"ד לפרקליט שנכנס לרצות ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו'.

יו"כ כחטאת לפני העולה דסוכות

והנה ביוה"כ הקרבנו את ה'חטאת הכוללת', אף שגם היו עולות ביוה"כ, כל מהות עצם היום הזה הוא 'חטאת' שאנו עוסקים בוידוי ותשובה ותענית, אנו מקריבין חלב ודם ע"י התענית, וכן בהקרבת הפר והשעיר והוידוי שעליהם, וכן השעיר הנשלח, הכלל מיוסד כדי לסלק את הרוגז, כפרקליט המרצה. אחר יוה"כ באים ימי הסוכות שהם בכלליות כקרבן עולה, מקריבין בכל יום פרים אילים וכבשים, וכמ"ש בזוה"ק פ' אמור שחג הסוכות מיוסד על שמחת הריצוי שנעשה בינינו לבין אבינו שבשמים. ולזאת הכניסנו תחת כנפי השכינה בצלא דמהימנותא, כאותה החביבות המוזכרת ברמב"ם שיש לבעל תשובה חביבות יתירה. מכיון שאנו מאמינים בכפרת יוה"כ, הקדמנו בחטאת ביוה"כ והשלמנו בעולות דחג הסוכות. אף שיש גם בו בפרטיות עוד חטאת, ית' להלן, אך עיקר הסוכות הוא כעולה כוללת אחר החטאת הכללי דיוה"כ.

חטאת דסוכות בקירוב שנתחדש

ומה שמביאין גם בחג הסוכות קרבן חטאת, מבואר בדברי רבי סעדיה גאון שבעל התשובה כשהוא מתקרב להשי"ת ומשיג גדולתו ית', עתה הוא מתבייש יותר ויותר על מה שחטא כנגדו, וזהו ענין החטאת דחג הסוכות, כביכול היא תוצאה מההתקרבות של העולות הבאות בימי חג הסוכות. כי לאחר שריצה הפרקליט ביוה"כ והבאנו דורון בחג הסוכות, יש הרגשה של רצון חדש לפייס את המלך.

בדרך כלל בא הפיוס כהקדמה לידידות, לבד מזאת יש עוד פיוס יותר עמוק, היא תוצאה מהידידות. זהו פנימיות השעיר לחטאת שבא בחג הסוכות. ולכן נקטו רבוה"ק הנ"ל דהוא חידוש בחג הסוכות בלבד שהחטאת בא אחר העולות.

ידידי מחדש בשמחת בית השואבה

וזזהו הטעם שמזכירין בשמחת בית השואבה את החטאים 'ומי שחטא ישוב וימחל לו', מה לנו להזכיר את החטאים ואת המחילה, והרי זה עתה עשינו יום שלם של כפרת יוה"כ? אלא שעתה בשמחת בית השואבה מרגישין בעלי התשובה בוושה חדשה, בתחילה נחשב כתשובה מיראה, ועתה כתשובה מאהבה.

לא נאמר לכפר בשעירי סוכות

כמדומה שלא כתוב בשעיר דחג הסוכות תיבת 'לכפר' כבשאר המועדות. רק בנוסח הכללי דתפילת מוסף כתוב 'ושעיר לכפר ושני תמידים כהלכתם', אך בפסוקי התורה יש בזה שינוי, כי בפסח כתוב 'ושעיר אחד לכפר עליכם', לא כן בסוכות. כי כבר היתה כפרה גדולה ביוה"כ, אלא שיש הרור בוושה מרוב אהבת חג הסוכות 'אשרי מי שלא חטא, ומי שחטא ישוב וימחל לו'.

בנים בסוכות בהקדמת העולה

ראיתי דבר נפלא ב'הליכות שלמה' להגרש"ז אויערבאך זצוק"ל על המועדים, בפרק ב', שביאר ע"ד החסידות, לאחר שמבואר ב'בני יששכר' שבחג הסוכות זכינו כולנו להיות במדרגת 'בנים למקום', והגה"ק מקאצק זי"ע חידש דהא דאמרו חז"ל על קביעת המועדים 'אשר תקראו אתם, אתם אפילו שוגגין אתם אפילו מזידין', ה"ה מש"כ 'בנים אתם' אתם בנים למקום אפילו שוגגין אפילו מזידין. ולכן אמר הקב"ה בקרבנות חג הסוכות להביא דורון קודם הריצוי.

וביאר הגרש"ז, כי עבדו של מלך אינו יכול להביא דורון למלך קודם שנתפייס וריצה על חטאו, אבל בנו של המלך, בוודאי יכול להביא דורון גם לפני הריצוי. גם אם ציער את אביו, יכול להתחיל ראשית ההתקרבות עם אביו ע"י דורון.

הקדמת העולה דסוכות בקרבן ע"ז

ולאמיתו של דבר אין כאן מקום לפייס ממש על חטאים ופשעים ח"ו, כי אנו מאמינים באמונה שלימה בקדושת יוה"כ שכבר כיפר לנו בשלימות. אלא שיש הרגשה דקה מן הדקה אחר הריצוי דעולות להתפייס שוב ושוב, ונמצא הסדר מיושב יפה, בתחילה יוה"כ כחטאת כללי של כל השנה, ואח"כ ימי חג הסוכות כעולה כללית אחר הריצוי, ולאחר העולה מתבייש האדם מחדש, ומבקש להביא חטאת נוסף.

ובאופן פרטי יש לבאר ע"פ הא דמשמע ברמב"ם שאותו הטעם שמביאים בקרבנות על חטא ע"ז, תחילה עולה ואח"כ חטאת, הוא הטעם גם לקרבנות החג. שכן לשון הרמב"ם [תמידין ומוספין פרק ט, הלכה ז] 'בקרבנות החג אינו כן אלא קריבין על סדר הכתוב שנאמר כמשפטם כיצד בתחלה פרים ואחריהם אילים ואחריהם כבשים ואחריהם שעירים אע"פ שהשעירים חטאת וכל אלו שקדמו אותן עולות וכן בשגגת צבור בע"ז שהן מביאין פר עולה ושעיר חטאת הפר קודם שנאמר בו כמשפט'.

עולה דע"ז לכפרת המחשבה

וביאר הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע כי מבואר ב'כלי יקר' טעם להקדמת עולה לחטאת בשגגת ציבור בע"ז, כי בדרך כלל בא קרבן עולה לכפר על חטא במחשבה, אם אדם עשה מעשה עבירה אחר רח"ל, אין המעשה מעיד על המחשבה לגבי היחס והקשר שבין לבין השי"ת, כי מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ולכן מקדים תחילה את החטאת לכפר על החטא עצמו, ואח"כ מוסיף דורון עולה לכפר גם על המחשבה. אבל בעבודה זרה העיקר הוא המחשבה, כלשון הכתוב 'פן יש בכם שורש פרה ראש ולענה, והתברך בלבבו לאמר', וכן מבואר בגמ' כ"פ ששורש חטא ע"ז הוא במחשבה, וכמ"ש בגמ' קדושין 'למען תפוש את ישראל בלבותם', ולכן בפגם ע"ז צריך להקדים תחילה בקרבן עולה המכפרת על המחשבה, כי בע"ז עיקר הפגם הוא במחשבה. ואין זה עולה של דורון אלא עולה של כפרה.

מוספי סוכות ליצרא דע"ז בעגל

וכמו כן הוא בחג הסוכות. כי מבואר בדברי הרוקח והגר"א זי"ע שקרבנות דיו"ט סוכות גם הם באו לכפר על יצרא דע"ז, כי בי"ז בתמוז היה מה שכתוב בפרשת כי תשא, אח"כ שבו בני ישראל בתשובה מי"ז בתמוז עד ר"ח אלול. ומאותו החטא נסתלקו ענני הכבוד, שהם באו בזכות אהרן הכהן, וגם באהרן הכהן התאנף וגו', שעשה לשמה. ואמר משה רבינו 'ואתפלל גם בעד אהרן', ולכן נקרא אהרן הכהן בשם חסיד, כמ"ש בפרשה 'תומך ואורח לאיש חסידך', חסיד היינו בעל תשובה, לעומת משה רבינו שנקרא צדיק מעיקרא, וכהנה וכהנה כתוב באהרן הכהן 'למה אתה בוש, לכך נבחרת', כי הוא מצד עצמו היה מקיים בכל יום 'וחטאתי נגדי תמיד'. ולכן הביא בכל יום קרבן חינוך מחדש. וביקש הקב"ה שהאורים ותומים יהיו על לבו של החסיד ולא של הצדיק.

ביטלו יצרא דע"ז משמחת סוכות

ואחר יוה"כ שהקב"ה כיפר על חטא העגל, באו הקרבנות דחג הסוכות למעט יצרא דעבודה זרה, וכן מפורש בגמ' ערכין דף ל"ב שכשבקשו לבטל יצרא דע"ז נאמר בספר עזרא שישבו בסוכות 'כי לא עשו כן מימי יהושע בן נון ותהי שמחה גדולה מאד'. ופירשו בגמ' שלא ביטל יהושע בן נון יצרא דע"ז, רק אז התפללו על כך וביטלו את יצרא דע"ז, וזה היה ביום כ"ד תשרי. וזה היה לאחר שחגגו חג הסוכות. כמבואר בגמ' שם שדרשו את הפסוקים הקודמים על ענין ביטול יצרא דע"ז, והכל בזכות מצות סוכות.

מיעוט פרי החג לעומת הע"ז

ובזה מבואר מה שאמרו חז"ל שאנו מקריבין בסוכות ע' פרים לעומת ע' אומות, וממעטין אותם מיום ליום, כדי למעט תוקף דאומות העולם ושבעים שריהם, שהם רוצים להטעות אותנו כאילו יש עוד איזה כח חוץ מהקב"ה ח"ו, לכן אנו ממעטין אותם מיום ליום, ואומרים בכל יום אחר ההקפה 'למען דעת כל עמי הארץ כי הויה הוא האלקים אין עוד', אין הכונה כ"כ על האומות אלא על כנסת ישראל שיכירו היטב שהכח היחיד שיש בעולם הוא הקב"ה בכבודו ובעצמו. וביום כ"ד תשרי נתבטל לגמרי יצרא דע"ז, לאחר שחגגו שמחה גדולה בחג הסוכות, כמבואר בגמ' ערכין שם. ומכיון שקרבנות החג באו למעט יצרא דע"ז, לכן דינם כקרבנות דע"ז להקדים עולה לחטאת, מחשבה למעשה. ושלימות הכל הוא בשמיני עצרת, שנתגלה הכח היחיד של הקב"ה, בהתאחדות כנסת ישראל עמו באחדות אחד.

חטאי אבותינו בשמחת בית השואבה

מבואר במשניות סוכה שבכל לילה לאחר שמחת בית השואבה בבואם לשער המזרח הפכו פניהם ואמרו 'אבותינו שהיו במקום הזה היו משתחווים קדמה לשמש', 'אבותינו' אלו הם שעבדו ע"ז בתקופת בית ראשון, אבל 'אנו לי"ה, ולי"ה עינינו'. וצ"ע מה הענין לבזות את אבותינו בשמחת בית השואבה, בשלמא בנוסח הוידי' אומרים 'אנחנו ואבותינו חטאנו', אבל כאן אומרים 'אבותינו חטאו ואנחנו לא חוטאים'. ומשמע במשנה שזה ה'מסקנא' שכל הריקודים בכל הלילה בשמחת בית השואבה, רקדו כל הלילה, קרא הגבר, תקעו הכהנים, הגיעו למעלה העשירית תקעו והריעו ותקעו, הגיעו לקרקע תקעו והריעו ותקעו, היו תוקעין והולכין עד שבאו לשער המזרח, ושם היה מעמד הפיכת הפנים לצד המקדש, והזכרת זקננו שעבדו עבודה זרה. והלא דבר הוא?

אלא כאמור שבזכות עבודת ימי הסוכות נתבטל מהאדם ההתפעלות מהכוחות של הגויים, וכן בימינו כשרואים פלאי פגעי הטכנולוגיה, זה יכול לבלבל את האמונה הפשוטה ש'אין עוד מלבדו', ורק הקב"ה הוא עשה ועושה ויעשה הכל, כי נדמה להם שיש עוד כוחות טכנולוגיים וכו' רח"ל. ורק בקדושת ימי הסוכות מבטלים את ההתפעלות מהשקר הזה.

וכן אמרנו בהפטרות יום א' דסוכות שאף הגויים בעצמם צריכין להתפעל מחג הסוכות, אם לא, לא ירדו עליו גשמים, 'וזאת תהיה המגפה אשר יגוף ה' את הגויים אשר לא יבואו את חג הסוכות'. כי עליהם להכיר בביטול הכח השקר של יצרא דע"ז.

וכמו בימים הראשונים שבחג הסוכות זכו לביטול יצרא דע"ז, לא רק כשבטלוהו כליל אלא גם שמונה מאות שנה קודם לכן, נתבטל אותו היצר שגרם לחטא העגל, ע"י מ' יום מ"ז בתמוז עד אלול, ועוד ארבעים מ"ח אלול עד יוה"כ, ע"ז נחלש כח היצר הרע, וירד הקב"ה ואמר 'סלחתי כדברך' ונתן לנו יו"ט סוכות. בכל שנה ושנה נחלש עוד ועוד כח היצר הרע, ועד שלאחר שמונה מאות שנה העבירוהו לגמרי. וזהו הטעם שהיו מסיימים עבודת שמחת בית השואבה בביטול ענין עבודה זרה 'ואנו לי"ה ולי"ה עינינו'.

והנה חז"ל מספרים שבאותו מעמד ומצב בקשו גם לבטל את יצרא דעריות, כיון שראו סיעתא דשמיא שכבר זכו לבטל יצרא דע"ז. אלא שהראה להם הקב"ה שעדיין לא הגיע הזמן לזה, אמנם זאת הצליחו לפעול שאדם לא יתגרה בקרובותיו, היינו שמיעטוהו ליצרא דעריות. ובמס' סוכה שם בתוך ענין שמחת בית השואבה יש סוגיא שלימה בענין יצרא דעריות. ותחילת הענין במשנה 'ומתקנים שם תיקון גדול', במעמד שמחת בית השואבה, כי בדור שלפני זה היה בזה קלקול נורא, נשים מבפנים ואנשים מבחוץ או הפוך, ה' ישמרנו ויצילנו בתוך שמחת בית השואבה התגבר שם יצרא דעריות רח"ל. עד שזכו לתקן תיקון גדול ונתתקנו גדרי הצניעות כדת.

וכל זאת משום שבאותו מעמד זכו לקבל כוחות לבטל את היצה"ר, יצרא דע"ז בטלו לגמרי ויצרא דעריות רק החלישו, שיהיה אפשרות להתגבר עליו, עד שהתוה"ק מעידה עלינו 'סוגה בשושנים', ולמעט יצרא דעריות שהוא יצר חזק מאד. אעפ"כ אין לנו השגה איך היה נראה היצר הזה לפני שסמאו את עיניו והחלישו את כוחותיו. היצר דעריות שבדורינו הוא כבר לאחר שהחלישוהו חז"ל...

הרי שיש תיקון גדול בחג הסוכות להחליש יצרא דעריות. וכל המקור שיש עזרת נשים בכל בית מדרש עד היום הזה, הכל נמשך משמחת בית השואבה שעשו בו תיקון גדול. ובגמ' הקשו איך יכלו לחדש דבר כזה לעשות עזרת נשים, והרי בביהמ"ק 'הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל'? ותירצו בגמ' שבאמת מצד הכתב המקורי של שלמה המלך לא היה כתוב עזרת נשים, אלא שזכו לכך ע"י שמצאו פסוק ודרשוהו, איזה פסוק? פסוק דביטול יצרא דעריות 'וספדה הארץ משפחות משפחות', שמספידים את היצר הרע שסבלו ממנו כ"כ הרבה והנה הוא מתבטל לעת קץ כשיתקיים 'ואתא הקב"ה ושחט למלאך המות', מאותו המעמד שאז יתבטל לגמרי יצרא דעריות, למדו חז"ל איך להחלישו ליצר דהעריות.

והרי שאין לנו השגה כמה מעלות טובות למקום עלינו בשמחת חג הסוכות, זה נותן כח להחליש יצרא דעריות. ועוד שאע"פ שכבר נתבטל יצרא דעבודה זרה, הרי מבואר ב'ספר החיים' לאחיו של מהר"ל זי"ע שתאות ממון הוא תחת יצרא דעבודה זרה. וכן כל ההתפעלות מכוחות טבעיים, הם אביזריהו דיצרא דעבודה זרה רח"ל. כשיהודי ממליך את הקב"ה בר"ה, וצועק במוצאי יוה"כ 'שמע ישראל', הוא מקבל מתנה בחג הסוכות שיזכה לקיים למעשה את ההמלכה של הקב"ה, והוא ע"י הריקודים בשמחת בית השואבה, אז אתה יכול לרדת שם ולומר 'אבותינו היו משתחיים לחמה', 'פעם' היה יצר הרע ואנו עינינו לי"ה ולי"ה עינינו, היו שונים ואומרים, אנו לי"ה ועינינו לי"ה כלומר שאין שום כח אחר, אין עוד מלבדו יתברך כלל. המסקנא הזאת מתגלית רק ע"י שמחת בית השואבה.

תיקון גדול ביצרא דעריות

ועוד שגם יצרא דעריות מקבל צמצום וגבול וגדר בזכות שמחת בית השואבה, כשם שנתייסד אז ענין עזרת נשים שהוא גדר גדול לשם צניעות, כך יש לנו בכל דור ודור גדרי חכמי ישראל, סינון טוב והגון למכשירים טכנולוגיים.

ובאמת שזה נס למעלה מדרך הטבע, אנחנו האומה היחידה בכל כדור הארץ שהצליחו שרבות אנשים אין להם סמארטפון. כל שאר האומות נכנעו ליצרא דעריות, כבר הספידו את החינוך שלהם שכבר ירד לטמיון, הנה ב"ה יש כמה עשרות אלפי יהודים שעומדים ולוחמים על זה יום יום, וב"ה יש לנו ילדים קדושים וטהורים, כן ירבו, והוא פלא גדול איך יש בדורינו ילדים טהורים ותמימים שאין להם השגות בכל שיקוצי וגילולי העמים, וזהו נס גדול מאד. הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו.

אמנם בכל עת צריכין עוד ועוד חיזוק להתגבר נגד יצר הרע, ומכל הנ"ל למדנו שהשורש לזה הכח הוא משמחת בית השואבה. וזה שאמרו חז"ל 'ומתקנים שם תיקון גדול', כי ראשית הפגם שבעבורו הוצרכו את התיקון הגדול הזה היה ע"י שעברו על איסורי ראייה, עד שהאיר ה' עיניהם למצוא פסוק וללמוד משם להוסיף עזרת נשים, מאיזה פסוק למדוהו? מפסוקי ההספד על יצר הרע. שם למדו איך לצמצם ולגדור גדרים וסייגים ביצרא דעריות עד לפני שחיטתו.

וכל אדם שיש לו סינון טוב על המכשיר שלו, נעשה כשוחט ליצר הרע, הוא שחט את הכלי הזה, שחיטה נקרא בדברי חז"ל כתיקון. הסמארטפון והאינטרנט הם מרכבה ליצרא דעריות, וע"י הסינון הוא שוחט את היצר הרע. ואפילו אחר שחיטתו הוא עדיין מפרנס ורוצה לקום לתחיה ח"ו, ובכל גדר וסיג, חוזרין ושוחטין חוזרין ושוחטין, וכל זה כתוצאה בהשמחה בבית השואבה.

ובזה מיושב ומובן כי ביום כ"ד תשרי שהוא היום שבו זכו לשחוט יצרא דעבודה זרה ולהחליש יצרא דעריות, לא מצאנו שהפסוק מייחס את זה לתשובת וקדושת ר"ה ויוה"כ, אלא לשמחת חג הסוכות בלבד! אע"פ שבאותה שנה בכו הרבה בכיות ותשובות בר"ה, כמבואר בפסוקי נחמיה, אבל ה'מכה בפטיש' היתה השמחה הגדולה מאד בחג הסוכות, בזכות אותה שמחה בטלו את יצה"ר. וכאמור כי ר"ה ויוה"כ הם כהנכה לחג הסוכות, תקעו בחודש שופר, כדי לבא לזמרה כנור ונבל.

וכנודע מהרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע שכל דברי אגדה שבדברי חז"ל שמובא באיזה מסכת בש"ס, סימן שיש לזה שייכות לאותו הענין שבמסכתא ההיא. ולא לחינם כתוב ענין ביטול יצר הרע במסכת סוכה בסוגיית שמחת בית השואבה.

כל זאת הזכרנו כביאור מדוע הקדימו עולות לחטאות בחג הסוכות, כדין קרבנות לעבודה זרה, כי זכות חג הסוכות זיכה את ישראל בביטול יצרא דעבודה זרה, ורימז הכתוב בתיבת 'כמשפטם', נעשה כאומר שעניינם שוה.

ומה שאמרו חז"ל שבשעה שישחטו לגמרי יצרא דעריות יהיה הספד גדול, ויש בזה כמה בחינות. האחד הוא הספד לגופו של ענין, אותו המלאך הגדול שהסכים לקחת על עצמו שליחות כזאת, וכמו שנתבאר בעיוה"כ שיש בו שני כוחות, וחלק מהם הוא מה שהקב"ה בחר בו שזה יהיה תפקידו, ולכן מספידים אותו.

ובגמ' שם מבואר שההספד יהיה שהצדיקים יבכו איך יכלנו להתגבר על יצר הרע קשה כזה כהר גדול, והרשעים יבכו איך לא התגברנו על יצר הרע כחוט השערה כזה, שגעון שאין לו שום הסבר, חמת מלא צואה ודם, מה אתה רוצה?

עב"פ מאותם הפסוקים, מצאו חז"ל כוח ללמוד איך להחליש את היצר דעירות גם בדורותינו. והכל בזכות השמחה דבית השואבה. ה' יזכנו לשמוח בו שמחה שלימה, ונזכה למעט ולמעט ולמעט יצרא דעירות אמן.

בכל דרכיך דקוב"ה בסוכות

היום אושפיזא דיעקב אבינו, יעקב נסע סוכותה, ולמקנהו עשה סוכות. נזכיר עוד ביאור פנימי על השייכות מצד הקב"ה בענין 'בכל דרכיך דעהו' לחג הסוכות, שעסקנו בו בימים הקודמים.

הנה נודע שאנו בני ישראל זוכים לעשות מצוות מעשיות כתפילין וסוכה וכו', ומלבד זאת יש לנו סימן רל"א שצריך לעשות גם הדברים הגשמיים לשם שמים, הרי הם כשתי מערכות. מצוות ובכל דרכיך דעהו. ואם אמרו חז"ל שהקב"ה מקיים כל התורה, היכן מצאנו ענין כזה אצלו ית'? מנין שהקב"ה מקיים כביכול 'בכל דרכיך דעהו'? כביכול כביכול.

וכתב מהר"ל כי בפסח ושבעות נעשו ניסים נוראים למעלה מדרך הטבע לאותו הזמן בלבד, עשר מכות וקרי"ס ומעמד הר סיני היה התגלות רק לאותו הזמן בלבד. ביום הקהל היו קולות וברקים ואתה הראת לדעת כי הויה הוא האלקים אין עוד מלבדו, הכל בדרך נס זמני בלבד.

אבל בחג הסוכות אנו חוגגים על דבר שהקב"ה בביכול התרגל בו. עשר מכות היו רק לזמן קטן, קריע"ס היה רק לזמן קטן, אבל ענני הכבוד ואכילת מן במדבר, היה דבר הוה ורגיל למשך ארבעים שנה. וכמ"ש החת"ס שהילדים שנולדו במדבר, לא ידעו שיש מציאות חיים אחרת, התרגלו שיש ענני הכבוד, ויש מן לאכול בכל יום. היה זה נס מתמשך מאד, עד שכבר לא התפעלו ממנו.

והנה החילוק בין מצוה ל'בכל דרכיך דעהו', שבמצוה יש התפעלות, מניח תפילין, יושב בסוכה, וב'בכל דרכיך דעהו', אין התפעלות מצד עצם המעשה, כי סתם אוכל ויושן, אלא שצריך להתעורר לזכור שהקב"ה נמצא גם בתוך זה.

זהו ענין חג הסוכות זכר לענני הכבוד, שבהם הכניס אותנו הקב"ה לתוך 'הרגל', והיה לנו עבודה שלא להיות רגיל לזה, לא לומר שזה סתם.

ולכן יש מערכה מיוחדת לשמוח בחג הסוכות יותר מהשמחה של חג השבועות, כמ"ש ברמב"ם שיש שמחה יתירה בחג הסוכות. והענין הוא שיש בזה עבודת 'בכל דרכיך דעהו' שלא לקבל את ההרגל, לא לאבד את ההתפעלות מצד ההרגל.

עבודת עוה"ז דיעקב באבני המקום

ולכבוד יעקב אבינו נזכיר חידוש נפלא מרבינו החת"ס זי"ע. הנה נודע שיעקב אבינו נולד מתחילה כשהוא מיועד לעבודת ה' בכל ימי חייו, בלתי לה' לבדו, כרבי שמעון בר יוחאי שתורתו אומנותו, איש תם יושב אהלים בלי שייכות לעוה"ז. אך בשעה שהיה צריך לקבל את הברכות מאביו יצחק, נכנס יעקב לעבודה חדשה, וההכנה לזה היה שהלך לישון ויקח מאבני המקום וישב במקום ההוא, ודרשו המקובלים תיבת 'וישב' ויש כ"ב אותיות במקום ההוא, לא רק בבית מדרשו של שם ועבר, אלא בכל דרכיך דעהו, כי כל חיי אדם בעוה"ז הוא סולם מוצב ארצה, ואם מכוון לשם שמים, ראשו מגיע השמימה.

ובגמ' מס' חולין דייקו שבתחילה כתוב 'מאבני המקום' ואח"כ 'ויקח את האבן' כי האבנים היו מריבין זה עם זה, כל אחת אומרת 'עלי יניח צדיק את ראשו' עד שנעשו כולם אבן אחת. ואותה אבן העמיד למצבה.

והקשה החת"ס, וכבר הקשה כן המג"א בפירוש 'זית רענן', והרי מצבה למזבח אסורה להיות מאבן שהשתמש בה הדיוט. כמבואר במס' זבחים דף קטז, וא"כ איך עשה יעקב אבינו מאבן משכבו אבן למזבח ה'?

וביאר החת"ס כי יעקב אבינו לקח הרבה אבנים וסידרן סביב סביב ראשו, ואין זה נקרא שההדיוט השתמש בהם, כמבואר במס' פסחים שמותר לדרוש ולעמוד בצל ההיכל ואין זה נקרא כמועל בהיכל, זה פחות מקול מראה וריח, אפילו הידור אין בו. אלא שאבן אחת כן הניח תחת מראשותיו. ומכיון שהניח עליו ממש את ראשו, לא רצה להשתמש בו למזבח ה', רק בשאר האנשים שסדרם סביב הראש. אך לאחר שהיו מריבין 'עלי יניח צדיק את ראשו', לכאול יש להם חסרון בזה, שע"ז לא יוכלו להיות חלק ממזבח ה', כיון שהשתמש בו הדיוט. בפרט להדעה שיש במדרש שאותם האבנים באו מהמזבח של עקדת יצחק, הרי כבר היו מזבח, ומיועדים למזבח ה'. איך היו מריבין לרדת ממדרגתם?

משכב ליעקב מלהיות מזבח

וביאר החת"ס [דרשות, עמוד שע"ח] כי כנראה שנוח להם יותר שכיבת ראש הצדיק עליו מלהיות מזבח ומצבה. מה עשה הקב"ה, והרי 'אין אדם שומע לי ומפסיד', כיון שהסכימו אלה לוותר על מדרגת מזבח כדי להיות משכבו של הצדיק, עשה הקב"ה המצאה חדשה שיזכו לשניהם כאחד. לכן עשה נס ונהפכו כולם לאבן אחת, שע"ז כשרים כולם למזבח. היות ויעקב אבינו הניח ראשו רק על חלק קטן של אותו האבן, כיון שרובו לא השתמש בו יעקב בכונתו, נתבטל אותו המיעוט ברובו, ונתכשר כולו למזבח ה'.

על זאת אמר 'אכן יש הויה במקום הזה ואנכי לא ידעתי'. וביארו הספה"ק שבתחילה היה חושב שהקב"ה נמצא רק בבית המדרש, ואז הבין שהקב"ה נמצא גם בכל דברי חולין בעוה"ז. איך למד זאת באותו מעמד ומצב? כי כשהשיגו האבנים שיותר טוב להיות מיטתו של יעקב אבינו מלהיות מזבח ה', הבין היטב את עבודת 'בכל דרכיך דעהו', מהם למד איך לקיים סימן רל"א. 'אכן יש הויה במקום הזה' בכל דבר בחיים הגשמיים של האדם. וע"ז וישא יעקב רגליו, נעשה קל ללכת.

עשיו הלך שעירה ויעקב נסע לסוכות

כתוב בספה"ק 'טהור רעיונים' [תלמיד הרבי מלובלין זי"ע, כיהן כראב"ד לובלין בימי רבו] ששמע מהרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, תורה שלא הובאה בספה"ק 'קדושת לוי', שהקשה עה"פ 'וַיָּשֶׁב בַּיּוֹם הַהוּא עֶשָׂו לְדָרְכוֹ שְׁעִירָה: וַיַּעֲקֹב נָסַע סֹכֶתָה וַיֵּבֶן לוֹ בַּיִת וַלְמִקְנֵהוּ עֶשָׂה סֹכֶת עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סֹכֶת', בעשו הרשע כתוב היכן היעד שלשם הוא נסע, לכיוון שעיר. ואילו ביעקב רק כתוב שנסע סוכותה, סוכות היה רק מקום זמני, לא היה זה היעד של דרכו, דרכו של יעקב היה לחברון לבית אביו יצחק, מדוע לא כתוב מה היה דרכו של יעקב? וביאר הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע שמכיון שיעקב הוא המרכבה לעבודת 'בכל דרכיך דעהו', אין שום פסיעה בחינם, כל פסיעה בדרכו הוא חושב מחשבה טובה מדוע הביאו הקב"ה לשם, בכל דרכיך דעהו. ולכן היה כל פסיעה ופסיעה מחוז חפצו, משא"כ עשו הרשע, יש לו מחוז חפצו אחד בלבד, הולך לדרכו שעירה. אך כל מי שהוא בחינת יעקב, הוא נוסע סוכותה, כלומר שגם בדרכו באמצע, יש לו עבודה פנימית בכל צעד וצעד.

ובהמשך כתוב 'ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים', הלשון 'ויפגעו' הוא לשון פתאומים, כי נודע מש"כ מהרש"א שמכל מצוה נברא מלאך, אבל זאת לא היה נודע שמכל פסיעה ופסיעה נבראים מלאכים, ויפגעו בו, הוא לשון פלא פתאומי, כי התפעל ביותר כשנודע לו שמכל פסיעה ופסיעה בחיים נברא מלאך, כי כל מי שמקיים בכל דרכיך דעהו, כל תנועה שלו היא מצוה.

ברכת המצוות בכל דרכיך

כתב הרמ"ע מפאנו זי"ע [איני יודע אם זה להלכה] שכל המקיים 'בכל דרכיך דעהו', אזי גם כשמברך ברכת שהכל ובזרא מיני מזונות, נחשבין לו כברכת המצוות ולא כברכת הנהנין.

וכן מבואר בפוסקים לענין סעודת קבע בסוכה, שלא רק ברכת 'לישב בסוכה' היא ברכת המצוות, אלא גם ברכת המוציא, לא רק בלילה א' דסוכות שכן נפסק להלכה בפשיטות, אלא אפילו בחול המועד סוכות. כיון שה'לישב בסוכה' הוא מצוה, ה"ה ברכת המוציא. אך הרמ"ע מפאנו ב'עשרה מאמרות' מחדש שכל ברכותיו של אדם בכל ימות השנה, אם כונתו לאכול ולשתות לשם שמים, כל ברכותיו המצוות. וזש"כ 'ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים', כי בכל פסיעה ופסיעה הוא עושה מצוה, אינו 'נוסע לדרכו' חברונה לבית אביו' אלא 'נסע סוכתה'.

ובבואו למקום ההוא קיבל שיעור חינוך דפרשת ויצא, עד שזכה ל'וישא יעקב רגליו' זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.